

Tombes de Poblet, oli de Santiago Rusiñol del 1889. Col·lecció particular. És el quadre estrella de l'exposició de l'Espluga de Francolí.

El Rusiñol que cristal·litzà a Poblet

El Museu de la Vida Rural de l'Espluga de Francolí exhibeix els fruits de l'estada de Santiago Rusiñol a les ruïnes del monestir de Poblet, una primavera freda i ventosa del 1889.

Per a Santiago Rusiñol (Barcelona, 1861-Aranjuez, 1931), l'estada a Poblet del 1889, a 28 anys, acompanyat del seu íntim amic –i també pintor– Ramon Casas (Barcelona, 1866-1932), significà un punt d'inflexió en la seva trajectòria artística. Va tenir tanta importància, que el Museu de la Vida Rural de l'Espluga de Francolí, el poble d'accés al monestir, ha decidit de recordar-ho fins el 22 de maig amb

l'exposició "Santiago Rusiñol. La campanya de Poblet de 1889".

Com diu la comissària de la mostra, Vinyet Panyella, Rusiñol clou a Poblet la visió romàntica paisatgística i historicista, alhora que hi pren força la visió subjectiva que, sense renunciar al realisme, atorga a la seva pintura el caire de lirisme intimista i malenconiós que l'abocarà al simbolisme i que impregnarà tota la seva obra.

Entre l'obra que neix de l'experiència de Poblet, un quadre sobresurt per damunt dels altres. Es tracta de *Tombes de Poblet*, un oli en què Rusiñol representa les tombes reials del monestir i que va arribar a ser premiada en el seu moment. L'oli pertany a un col·leccionista privat, que l'ha cedit per a l'exposició.

Tombes de Poblet mostra un seguit de sepulcres adossats en una de les parets del monestir, enmig d'un pati cobert de molsa amb restes d'elements arquitectònics esparsos per terra; al fons, l'heura va envaint les dependències del monestir que resisteixen amb la dignitat de la pedra envellida. La impressió d'abandonament, desolació i quietud hi és absoluta; un escenari ideal per a mostrar una realitat que guarda l'equilibri entre arquitectura i natura.

Els dos amics pintors que passen al recinte collen una relació d'amistat amb el guardià del cenobi, el veí de Vimodí Josep Sumalla, de qui pinten diversos retrats. El de Rusiñol, que també pertany a una col·lecció particular, forma part de l'exposició.

La campanya de Poblet del 1889, a més d'enfortir la relació amb Casas fins a fer-la inestroncable, fa créixer la veneració de Rusiñol per les ruïnes, i també la seva estima per a pintar claustres i jardins tancats.

La primavera del 1889 Santiago Rusiñol, decidit a fer vida d'artista, comença una estada al monestir de Poblet acompanyat de Ramon Casas. La campanya pictòrica té el caire d'excursió artística i així la defineix Rusiñol a l'article que escriurà per a *La Vanguardia* un cop acabat el períple.

La sensibilitat de l'artista s'ha format als rengles de l'excursionisme català d'alta volada, científic i literari, que al llarg de la segona meitat del segle XIX ha contribuït decisivament a la configuració de la història cultural de la Catalunya moderna.

L'exposició aplega nou olis, quatre dibuixos i reproduccions d'obres que no s'han pogut portar a l'Espluga de Francolí, bé perquè no han estat localitzades i només se'n coneix la reproducció fotogràfica, bé perquè no s'han pogut desprendre del suport físic.

Cinc àmbits. “Santiago Rusiñol. La campanya de Poblet de 1889” s'articula al voltant de cinc àmbits: “L'atracció de les ruïnes”; “Tres artistes, quatre amics”; “Les ruïnes de Poblet”; “El guardià del monestir” i “Reminiscències”. Mostra les obres de l'artista, la correspondència amb els amics i familiars durant aquells dies i els testimonis i documents que il·lustren la campanya pictòrica de Rusiñol en un moment de cruïlla artística i familiar, atès que acaba de trencar el seu lligam familiar amb la dona per sempre més.

L'exposició també fa incidència en l'amistat entre Rusiñol i Casas. Tres obres ho constaten: un dibuix a la tinta de Ramon Casas on apareix Rusiñol pintant al costat de les muralles del monestir; el magnífic retrat a l'oli de Rusiñol pintat per Casas aquell mateix 1889, propietat d'un col·leccionista particular; i aquell tan conegut de tots dos artistes, treballant, exhibit al Museu del Cau Ferrat de Sitges.

L'anada a Poblet l'abril del 1889 és una digna sortida de Barcelona per a Rusiñol, quan ja s'ha extingit l'esplendor del Ball de Carnaval dels artistes al Círculo Artístico de Barcelona i

Dalt, En Sumalla de Poblet, oli de Santiago Rusiñol del 1889. Col·lecció particular. Baix, Retratant-se, oli pintat entre Santiago Rusiñol i Ramon Casas a la Cerdanya el 1890. Museu Cau Ferrat de Sitges.

necessita fugir de la pressió familiar. Ho recorda Vinyet Panyella al catàleg, un estudi aprofundit que respon a totes les qüestions suscidades per l'estada de Rusiñol a Poblet.

L'atracció de les ruïnes i la soledat encalmada que el paisatge li ofereix són els motius determinants. No és tampoc cap excentricitat; en el seu pas pel monestir de Ripoll el 1880, s'hi havia trobat Josep M. Pellicer i Pagès, consoci de la Societat d'Excursions Catalana, que gaudia de “l'envejable joia de viure dins d'aquests mateixos claustres i que hi viu verament de cor, cuidant i venerant aquest santuari amb l'amor que un pare té per als seus fills”, escriu Rusiñol. Poblet, ensorrat i majestuós, és un indret descrit i lloat per personatges vinculats a la història, l'arqueologia, la literatura i l'excursionisme del país.

Per als homes de la Renaixença, Poblet és el símbol de les glòries de Catalunya, un referent històric i cultural de primer ordre i un indret de visita inexcusable; com a exemple, la que efectuaren una trentena d'escriptors i historiadors catalans i valencians la primavera del 1882 conduïts per Jacint Verdaguer, Àngel Guimerà i Antoni Gaudí.

Jacint Verdaguer, que Rusiñol coneix i aprecia, dedica al saqueig de Poblet un dels seus poemes més emotius. El monestir és un indret que ofereix tots els elements que l'artista requereix: monumentalitat, historicisme i una prestigiosa tradició literària i excursionista. La Societat d'Excursions Catalana manté una nodrida biblioteca amb monografies del moment sobre els diversos indrets d'interès, i Poblet n'és un dels més importants.

L'Associació Catalanista d'Excursions Científiques, fundada dos anys abans i que també compta amb Rusiñol entre els seus socis, dedica a Poblet alguns àlbums fotogràfics, com l'*Àlbum pintoresch-monumental de Catalunya. Petita edició. Poblet (1879-1883)*. Eduard Toda i Víctor Balaguer són autors de dues monografies de referència que Rusiñol coneix, mogut pel seu interès per l'excursionisme, l'art i la història: *Recorts de la Conca de Barberà* (1883) i *Las ruinas de Poblet* (1885), respectivament.

El 1889 a Poblet va fer una primavera freda i ventosa. Ramon Casas, que, com Rusiñol, va patir en carn pròpia els embats del vent, va deixar un testimoniatge de les inclemències climàtiques en un dibuix que retrata Rusiñol tapat fins als ulls amb el cavallet plantat davant les muralles de Poblet.

El temps no va impedir que Rusiñol i Casas sortissin a pintar. En vista de la punyent realitat del monestir enrunat, la visió de l'artista es detura i es delecta en la contemplació de la dignitat i la bellesa del que resta d'aquella antiga magnificència.

Defugint la imatge tòpica de la monumentalitat historicista romàntica, Rusiñol plasma la seva visió subjectiva i lírica i, sense renunciar a realçar la grandesa del recinte, li atorga una atmosfera de recolliment i de malenconia.

EL TEMPS

Retrat de Santiago Rusiñol. Oli de Ramon Casas, del 1889. Col·lecció particular. Rusiñol pintant a Poblet. Dibuix a la tinta de Ramon Casas, del 1889. Biblioteca Popular Santiago Rusiñol.

Tombes, claustres i interior són els àmbits pictòrics escollits; pinta, almenys, tres vistes del monestir, algunes de gran format, i un retrat del guardià, Sebastià Sumalla. Casas, al seu torn, en pinta dues vistes, una de l'interior de l'església i una altra d'una de les terrasses superiors del claustre, i dos retrats del guardià.

A final d'abril, Rusiñol i Casas marxen de Poblet cap a Alcover i d'allà surten cap a Navarcles, on Rusiñol té ocasió de visitar de nou el monestir de Sant Benet de Bages i, evocant encara el clima intimista i líric dels claustres de Poblet, pinta el *Claustre de Sant Benet de Bages*. Aquell indret, el coneixia des de feia temps i el 1882 n'havia realitzat un dibuix —partint d'una fotografia— per a il·lustrar un article de Cels Gomis sobre una excursió al monestir bagenc.

Rusiñol s'instal·la amb Ramon Casas i la seva família sense retornar al domicili familiar. Al maig tots dos artistes emprenen la denominada volta a Catalunya amb carro, un singular i interessant periple artístic i literari per la Catalunya Vella.

Al setembre, Rusiñol emprèn la marxa a París en cerca d'una nova experiència artística; prèviament ha fet papers davant notari autoritzant la seva muller per a disposar dels seus propis béns. El

desterrament voluntari a Poblet ha re-fermat la voluntat de l'artista de seguir únicament els camins de l'art.

Reminiscències. La campanya de Poblet ha deixat reminiscències. L'una és l'amistat amb Ramon Casas, que esdevé inestroncable; durant anys el binomi Rusiñol-Casas omplirà les columnes dels crítics d'art del país.

L'aventura per Catalunya amb carro, les campanyes pictòriques dels estius del 1889 i del 1890 i l'estada a París, on comparteixen l'apartament del Moulin de la Galette, (1890-1892) són alguns dels capítols memorables de la seva llarga amistat personal i artística.

En plena campanya a la Cerdanya, l'estiu del 1890, tots dos amics tornen a retratar-se recíprocament, rememorant els quadres de l'any anterior, però utilitzant una sola tela i exercint plenament d'artistes pintant la natura, el paisatge i els éssers a l'aire lliure, a *plein air*; ells dos, també.

A la primera exposició de Rusiñol, Casas i Clarasó, de la tardor del 1890 a la Sala Parés, l'obra és saludada com un desafiament artístic.

Una segona reminiscència és la veneració de Rusiñol vers els claustres i jardins tancats. Són espais pictòrics que va trobant i habitant al llarg de la seva vida

en diversos indrets i etapes plàstiques. La descoberta dels jardins de Granada, als quals atorga la visió simbolista que obre una llarga etapa de pintura de jardins, evoca el precedent del recolliment, la mirada interior, el clos tancat que des de Poblet viu en aquests espais.

La pintura de Rusiñol durant el segle XX, dues dècades completes, qualificada expeditivament com a *pintura de jardins*, presenta temes, gradacions i matisos ben diferents. Els espais closos, recòndits, frondosos, claustrals hi són àmbits recurrents. *El jardí del mestre de capella* (1919) n'és un dels més representatius, pel tema de què tracta. I, tot i l'allunyament cronològic dels anys de Poblet, en conserva un ressò primigeni.

Fent balanç artístic, la campanya de Poblet del 1889 constitueix un punt d'inflexió en la trajectòria de Rusiñol. L'artista hi tanca la visió romàntica de paisatges i de ruïnes monumentals en harmonia amb la natura. La subjectivitat en temes i escenaris més diversificats es fa palesa en el pintor, que, sense renunciar al realisme, esdevé més intimista i s'aboca a una visió simbolista, que caracteritzarà la seva obra fins al tomb del segle. Després, resta la solitud de l'artista al clos dels jardins.

Feliu Vila